

המגזין לבית ולמשפחה של **הפס**

תצפית

גליון 350
פרשת בהעלותך תש"פ

סדר על סגר

חוששים מסגר נוסף, תוהים לגבי
אמינות הבדיקות, סבורים שהיתה
כאן הפחדת יתר? המומחית
שחזתה את התפרצות המגפה
בישראל מותחת ביקורת נוקבת

תורת כהנים

הכולל שנדד עד שהגיע אל
המנוחה והנחלה: חכם משה
טוויל, כמו סבו לפניו, לא
ירא מקשיים כדי להעמיד
מקום תורה על תילו

בחברה טובה

כתבה ראשונה
מה קורה כשנוצר בלבול בין מעגלי
החברה? הריחוק בסגר הקורונה חידד
את ערכו של הקשר החברתי

העיר העתיקה של חאלב. צילום Ron Van Oers

בחברה טובה

כתבה ראשונה

הריחוק בסגר הקורונה השפיע על הקשרים החברתיים של כולנו, וחיידך את נחיצות הקשר החברתי בזמני שגרה • עד כמה יכול קשר מזיק להיות סמוי מן העין, והאם יש לו תקנה? ומה קורה כשנוצר בלבול בין המעגלים החברתיים? • ח' גרינברג

18

10

סדר על סגר

חוששים מסגר נוסף, תוהים לגבי אמינות הבדיקות, סבורים שהיתה כאן הפחדת יתר? • המומחית שחזתה את התפרצות המגפה בישראל מותחת ביקורת נוקבת על תהליכי קבלת ההחלטות, מדגישה את סימני השאלה ומציעה הסבר למיעוט החולים במזרח התיכון • ר' לויסון

תורת כהנים

הכולל שנדר ממקום למקום בשכונת רמות, עד שהגיע אל המנוחה והנחלה בס"ד - היה פרי רעיוניו של חכם משה טוויל, שכמו סבו לפניו, לא ידא ולא חת מקשיים כדי להעמיד מקום תורה על תילו • ר' רחנבלט

04

הפלים

בסאן עולם התורה

מערכת ומינהלה: רח' המרפא 3, הר חוצבים, ירושלים
טלפון: 02-50-90-666 פקס: 02-50-90-669

הפצה ומנויים: 02-5001127
בין השעות 9:00-12:00

הועדה הרוחנית: ת.ד. 23727, י-ם, פקס: 02-5322677
תגובות, הארות והערות ניתן לשלוח למייל:
tazpit@hapeles.co.il

תעפית

עריכה: נ' צוונר

כתיבה: ש' איידל, מ' אלימלך, א' ברגשטיין, מ' ברקמן, ש' גוטמן, ג' גרוס, ש' גרינברג,
ר' יעקבזון, א' יפה, י' להב, ר' לויסון, ת' לנג, מ' פרנקל, ח' רחנבלט, ע' שאג

עיצוב גרפי: סטודיו הפלים

הגהה: ש' שלסר, צ' נוסבוים

מאגרי תמונות: Flash90, Shutterstock, APexchange

מדורים

פסיפס / אזרח טוב הוא אזרח מודאג
מ' פרנקל / 03

אחרית דבר / חובת ההוכחה
נ' צוונר / 16

סיפורת / רפא נא
ש' זינגר / 18

פינת חיי אדם / פרק י"ז
נ' צוונר / 22

פסיפס

השבוע שהיה

מיום אל יום.

גשר ברוקלין, ניו יורק, בתחילת החודש
 האחרון (מימין) ובסופו

אזרח טוב הוא אזרח מודאג

מ' פרנקל

קל להשתמש בהן כדי לבסס את השלטון. אם אזרחים חרדים לחייהם - אפשר לסגור הכל ולהטיל אורית פחד, לערוך מסיבת עיתונאים יומית ולהרוויח המון תשומת לב חיובית לראש הממשלה. אם הכלכלה בסכנה - אפשר לדבר על זה בלי סוף, להבטיח תמיכות ומענקים ולהצטייר כמושיע העם.

אבל לעזור באמת? להציל עסקים מקריסה? לדאוג באמת לבריאות הציבור? קודם כל זו טרחה גדולה ומיותרת, ובעיקר - ראש הממשלה לא מצליח לראות איך זה מסייע לו. אזרחים בריאים ורגועים עלולים לשים לב לבעיות כמו חקירות, ממשלה מנופחת וכדומה, וכשהם מוטרדים ודואגים הם האזרחים הטובים ביותר.

החינוך ואת החנויות, לכאורה כדי לשמור על בריאות התושבים. אבל עיון קצת יותר מדוקדק בנעשה מעלה תהיות: אם בריאות התושבים כל כך חשובה, איך אכיפת ההנחיות במקומות רגישים כמו מוסדות חינוך היתה כל כך רופפת? מדוע ראש הממשלה עודד את האזרחים לצאת מהבתים כאילו המגפה חלפה? מדוע לצורך הענין, לא זומן לחקירה מנהל אותו בית ספר, שלמעלה ממאה בני אדם נדבקו בו? ואם הכלכלה כל כך חשובה, מדוע מאות אלפי בתי אב עדיין זועקים לעזרה שלא הגיעה, ורבים רבים אחרים עדיין מגחכים על הפירורים שכן הצליחו לקבל? מדוע הצעקות לשמירה על העסקים מקריסה נופלות על אזניים ערלות?

כי האמת, שאזרחי ישראל עדיין לא הפנימו, די הפוכה: ככל שהמטרות חשובות יותר, יותר

איש לא חשב שהחזרה לשגרה אחרי הסגר תהיה חלקה וללא הדבקות חדשות. למען האמת, ההידבקות החוזרת היתה צפויה. ועדיין, מספר גבוה כל כך של חולים שנמצא במוסד לימודי אחד הוא סוג של מחדל.

בעוד שבנוגע לקורונה אי אפשר להפנות אצבע מאשימה לאף גורם, במקרה הזה של ההתפרצות המסוימת נראה שכן יש מישהו שהניח לזה לקרות.

העם בישראל יוצא מנקודת הנחה שמה שחשוב לו, חשוב גם לשלטון. הווה אומר, חיי אדם בראש הרשימה, מיד אחר כך הכלכלה ואחר כך חופש התנועה ומטרות נוספות, וההשקעה במטרות הללו היא בהתאם לחשיבותן.

על פניו זה אמנם נראה כך. ראש הממשלה מיהר לסגור את השמים, מיהר לסגור את מוסדות

העיר העתיקה חאלב צילום זאפר ם-seyr

תורת כהנים

הכולל שנודד ממקום למקום בשכונת רמות, עד שהגיע אל המנוחה והנחלה בס"ד - היה פרי רעיוניו של חכם משה טוויל, שכמו סבו לפניו, לא ירא ולא חת מקשיים כדי להעמיד מקום תורה על תילו

ר' רוזנבלט

מגן הקהילה

ימים טובים היו לקהילה היהודית בחאלב שבסוריה. חכם משה טוויל הנהיג את צאן מרעיתו באמונה ועוז, הוא לא חת מפני איש, גם לא מקבוצות שאיימו לפגוע במעמדם של היהודים אצל השלטונות ובכך לפגוע בהכנסותיהם. תנועת האליאנס וחברת כ"ח ניסו בכל כוחן לסלול דרך אל לב הקהילה היהודית הפורחת, ורבים מבני המקום התעניינו והתחברו לרעיונותיהם. סבא לא היה תלוי במימונם של ארגונים פסולים אלו ולא חשש מפניהם בשום אופן, הוא היה מהדמויות היחידות בעיר שהעזו לצאת נגדם בגלוי. הופעלו נגדו איומים והושמעו ביטויים קשים, אבל כל אלו לא מנעו ממנו לעשות את מה שהיה מוטל עליו כרב הקהילה. אך כאבו היה עצום. הרוחות החדשות איימו על מעמדם של לומדי התורה. לכן הגה והקים ישיבה שתהיה מנוף לגאוה יהודית. הנושא היה בנפשו: פעם ראה חכם משה את אבי, נכדו, נושא על הכתף שק של קמח. סחיבה של שק על הכתף באותם הימים נחשבה לפעולה לא מכובדת. כשסבא ראה את אבי הוא קרא לו, סטר על לחיו ואמר: 'כך לא הולך בן תורה. בן תורה חייב לכבד את עצמו', זה היה שיעור גדול לאבי, עד כמה

מספר ל"הפלס" נינו, הרה"ג ר' אלחנן טוויל הי"ו, "אחרי פטירתו, רבים מצאצאיו התעוררו להרכות בפעולות כדי להגדיל תורה ולהאדירה לזכרו, אך לא מסיבה זו בלבד. סיבה נוספת שבגללה משפחתנו עוסקת בתורה ובחסד היא לזכות ולתיקון הקללה העתיקה בהיותה מיוחסת למשפחת בני עלי. משפחת טוויל מיוחסת למשפחת כהנים ומחזיקה בייחוס חזק למשפחת עלי הכהן. כאשר נקראים בני המשפחה לעלות לתורה ברחבי הקהילות החאלביות בעולם, קורא הגבאי בזו הלשון: 'עמוד חיים מעלי הכהן' או 'עמוד אלחנן מעלי הכהן'.

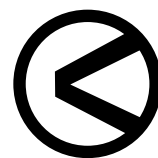
מובא בגמרא שמעשה בני עלי הביא על כל יוצאי חלציו קללה של קיצור ימים, וכדי לתקן את החטא מקובל אצלנו במשפחה לנהוג כפי שנהגו אביו ורבא - להרכות בעסק התורה וגמילות חסדים שזו סגולה בדוקה לאריכות ימים.

כבר בצעירותו חלם אבא על פעילות תורנית גדולה, בדומה לזו של סבו הגדול, החכם משה. כך נולד רעיון הכולל; אין מהורד מקיום התורה וגמילות חסדים עם תלמידי חכמים היושבים באוהלה של תורה. השאיפה להקים דבר כזה הייתה תמיד, השאלה שנותרה היתה רק איך לעשות את זה, ומתי".

לעיר ארם צובא - חאלב, היסטוריה עשירה של תלמידי חכמים. אמנם כיום קשה לחבר לסוריה הפצועה של ימינו, את התיאור של הרמב"ם: 'ארם צובא - עיר מלאה חכמים וסופרים', אך טרם עלו יהודי חאלב ארצה או עברו לארצות הברית, צורכי מרבנן היו חלק בלתי נפרד מהנוף שבה.

חכם משה טוויל, רבה הראשי של חאלב, העמיד בעיר את ישיבת "גדיל תורה לתלמידים", ישיבה שממנה יצאו תלמידי חכמים מובהקים, רבים מהם אף המשיכו להעניק מקומתם ויצאו לכהן כראשי קהל בקהילות חאלביות ברחבי העולם, כמו חכם יצחק שחיבר, שעמד בראש הקהילה בארגנטינה, קהילה של עשרות אברכים ועוד מאות משפחות תורניות החוסות בצילה. עוד קהילה חאלבית גדולה הנהיג רבות בשנים תלמיד נוסף של חכם משה טוויל, רבי ידיד הלוי זצ"ל בעיר יורק, גם הוא בוגר נאמן של "גדיל תורה". בהקדמה לאחד הספרים שכתב משבח הרב הלוי את עוז רוחו של רבו, 'לולא הוא שעמד בפרץ ולא חת מפני איש, לא היה לנו לכל יוצאי חאלב את כל זה'. עוד מתלמידיו הקימו קהילות בפנמה, ברזיל ומקסיקו.

"את סבי זקני חכם משה לא ראיתי מעודי",

יקר כבודם של תלמידי חכמים.

אבל לא רק כלפי פולשים מבחוץ הפעיל את כובד משקלו, אלא גם נגד תופעות פסולות בתוך הקהילה פנימה.

אחת השנים הייתה שנה של בצורת, וחסרון הגשם הורגש מאוד. באו הגבאים לביתו של חכם משה: 'מה נעשה רבנו, כדי להינצל מגזרה זו? אולי נקבע יום תענית לכל הציבור?' אך חכם משה התחמק ולא נתן יד ליוזמה. הגבאים ניסו שוב וביקשו את עצת רבם. לבסוף השיב להם: 'לא תהיה תועלת בתענית אם יהודים מתוכנו יתנו יד למועדון שרוצים אנשי האליאנס לפתוח, אם נגזור צום, יהיה זה כמו טובל ושרץ בידו'. הגבאים היו נחושים להישמע להוראתו, הם הפצירו וביקשו עצה, ואז ביקש: 'השבת, יבואו כולם להתפלל בבית הכנסת המרכזי, שם אשא דברים'. יום השבת הגיע, כל בני הקהילה הגיעו להתפלל בבית הכנסת הגדול, וכשהתאסף ציבור גדול עלה חכם משה ונשא את דבריו: 'כל מי שישלח את ביתו למקום שפתחו אנשי האליאנס - יוחרם'. כולם שמעו את הדברים והבינו את המסר."

"בחאלב יכולתי להשגיח"

"במוצאי שבת ערכו אנשי האליאנס כינוס גדול, ואף אחד מהקהילה לא נתן לילדיו לדרוך במקום. מארגני הכינוס השקיעו כסף ומחשבה כדי להביא את הציבור הצעיר, אך בניגוד לתחזיותיהם - לא הופיע אף לא צעיר יהודי אחד. הרכזים ברו מה ארע, ושמעו שהרב הראשי אחראי להיעדרות. הם עלו אליו כדי לזעוק, למחות ולאיים - אך הוא בשלו, בוטח ולא פוחד מאיש."

"מלבד זאת", ממשיך הרב טוויל ומספר, "רבים מבני המקום נתפסו לכל מיני 'עניינים', בעוד שעל ההלכה הראשונה והבסיסית לא הקפידו. אנשים לא הסתפרו בראש חודש לפי צוואת רבי יהודה החסיד, אך בו זמנית כן התגלחו בתער... כדי להוקיע את המצב הבלתי הגיוני הזה היה נכנס בפרהסייה להסתפר בראש חודש.

כך גם אנשים בחלאב ראו בהלכה ערך סמלי, וייקרו מאד את ענין הכפרות בערב יום כיפור - ובזה הסתיימה התיחסותם לנושא הכפרה, ועשיית תשובה אמיתית נדחקה.

כשעלה לארץ, נחרד לראות את מר גורלם של בני הקהילות מעדות המזרח. יום אחד הגיעו לביתו קבוצה של כשישים בחורים מחאלב שעלו לארץ. הוא דאג כל כך מהדרדור הרוחני המשתולל, ובכאב שאל אותם: 'מה יש לכם לעשות פה? אתם רוצים להרוס את כל היהדות שלכם?' שניים בלבד מכל אותה קבוצה נשארו שומרי תורה ומצוות. כל השאר עזבו את דרך ד'.

"כשנפטר הגאון הגדול רבי עזרא עטיה, ראש

חכם משה טוויל. צילום המרכז העולמי למורשת ארם צובא

ישיבת פורת יוסף בעיר העתיקה" מספר הרב טוויל, "חיפשו לו מחליף. הגיעו הרבנים, הגאונים הגדולים רבי בנציון אבא שאול ורבי יהודה צדקה, וביקשו ממנו להנהיג, אך הוא סרב בתוקף. 'בחאלב היו המושכות בידיים שלי', אמר, 'כולתי להשגיח שהדברים נעשים כהלכה, אבל כאן, גם אם אקח על עצמי את ראשות הישיבה, השרביט התורני לא יהיה בידי, ולכן אני מסרב לקבל את המינוי'. תחת זאת, פתח סבא ישיבה בתל אביב, באחד מבתי הכנסת במקום, והנהיג אותה עד סוף ימיו".

בין בדי ברזנט

"לפני קרוב לשלושים שנה, בשנת תשנ"ב, הגיעו הוריי לגור בשכונת רמות בירושלים", משחזר הרב טוויל. "השכונה התעתדה לאכלס כאלף בתי אב, ובאזור שלהם - מעטות היו המשפחות התורניות שגרו בו. רובם הגדול של רוכשי הדירות השתייכו לציבורים שאינם נמנים על יראי ד'.

אבא שיחי' רצה בכל מאודו אווירה תורנית יותר בשכונה. הגאון רבי משה צדקה, ששמע כי מקום תורה חסר בשכונה, המריץ אותו לעשות מעשה: 'ראשית כל שיפתח מקום לתורה ולתפילה'.

לאחר תקופה קצרה, כשהתגבשה קבוצה ראשונית לכולל, מתחו אבא ושכן מהבנין בדי ברזנט ותחמו שטח של כשישים מטר מרובע, שם למדו עשרות אברכים מדי יום. וכך למעשה נפתח הכולל, במבנה ארעי.

ההודעה על פתיחת הכולל הייתה בשורה טובה:

צילום המרכז העולמי למורשת אדם צובא

במשך תקופה של כשנתיים שכן הכולל בין בדי הברזנט, ולא בעיני כולם מצא הרעיון חן. כעבור שנתיים הובאו לשם קראוונים במקום קירות העראי של הברזנט, אך עדיין התנהלו קרבות של דם ודמים מרובים. נדמה היה לכל המבינים כי המלחמה כעת אבודה מראש; החזית הייתה מול דרגים גבוהים שלא בדיוק היה אכפת להם אם יהיה בית כנסת קטן לתושבי השכונה או לא.

במהלך הימים הללו נדד הכולל בתוך שכונת רמות ממקום למקום. בינתיים המשיכו התושבים להתפלל בו, אבל ללמוד בו לא יכלו. כך, במשך שנים ארוכות ומתמשות, ניטש קרב שהיה נראה אבוד. אנשי מקצוע,

כך יכלו אנשים להגיע לתפילה עם ילדיהם בקרבת מקום, ולא נאלצו לכתת רגליים לשכונה הסמוכה, מרחק חמש עשרה דקות הליכה לפחות. כל מי שהיה עם אבא בדעה, הבין שצריך לעשות מעשה ולפעול להקמת בית כנסת באזור, אך אבי רצה גם מקום תורה, מקום שבו יושבים תלמידי חכמים ולומדים.

קונטרסים וספרים הורפסו, והשמחה של הלומדים לא הייתה תלויה כלל ביופי המקום. כיום, כשהכולל כבר שוכן במשכנו המפואר, ויופי בית הכנסת בוודאי מוסיף לתחושה הטובה של הלומדים שם, אי אפשר להאמין שבאזור הקטן ההוא נכנסו לומדים רבים כל כך.

הייתה ברירה אלא לפנות את הקראונים שהגיעו בעמל ובכסף רב.

אנשי העירייה הגיעו עם דחפורים כדי לפנות את הקראונים הבלתי חוקיים. הם הופיעו סמוך לכניסת השבת, וספונטנית התאספו במקום רבים רבים מתושבי השכונה ופתחו במחאה. כשראו בעירייה שלא מצליחים לעשות מעשה, הסתלקו, אך חזרו מיד בצאת השבת חמושים בצו בית משפט. את הקראונים ריסקו בכף הדחפור, ומאות אלפי שקלים הלכו לאיבוד בהינף יד.

אבל, באופן שאף אחד לא יודע להסבירו, גם לא הגורמים האחראיים בעירייה, קיבל יום אחד אבי אישור לבנות על שטח של חמש מאות מטר מרובע מקום תפילה.

בנין בן שתי קומות קם, מבנה של קבע, עם היכל תורה מפואר, ארון קודש חדש וחצר גדולה לרווחת הלומדים. כשבאו פקחי עירייה, הם אמרו לאבי פה אחד - אין שום שכונה בירושלים בקריטריונים של השכונה שלכם שקיבלה מבנה כזה. אין לנו מושג איך מקום זה קם ונהיה.

והנה, קול תורה נשמע בוקע מהכולל בכל ימות השבוע, גם בימי שישי ובשבתות, וקהילה חרדית מתבססת סביבו. זו היתה סייעתא דשמיא עצומה. הזכות העצומה של מסירות נפש הלומדים להגיע ולקיים תורה - עמדה לנו.

משפטנים ועסקנים בעירייה לא נתנו סיכוי לכך שנקבל שטח משלנו לבית כנסת. ביקורי פקחים היו דבר יום ביומו. אבי היה מתאמץ לשדל אותם, והם הלכו ובאו כל הזמן.

אישור באורח פלא

"אבי היה חזק, וכמו סבו ידע שהוא יעשה הכול כדי להקים מקום תורה בשכונה. מרן הרב שך זצוק"ל בזמנו, ואחריו מרן הרב אלישיב זצוק"ל, עודדו את אבא וביקשו ממנו להמשיך ולפעול להחזקת מבנה בית הכנסת, כי אם רוצים שרמות תצליח - מוכרחים שיהיה בה מקום שבו יישמע קול תורה.

כשהיה אבא מגיע להתייעץ עם מרן הרב אלישיב על ענייני הכולל, היה אומר: 'מה שיש היום, זה רק בזכות מסירות הנפש לעשות הכול כדי שיקום מקום תורה, וזו הזכות שיש לרמות, שיש בה תורה'.

לפני שנים ספורות הגיע אבי להסכמה שבשתיקה עם גורמי עירייה, שאפשרו להביא קראונים שישמשו בתי כנסת לכל תושבי השכונה. קראונים של מאה וחמישים מטר היו בדרך אלינו. אמנם לא קיבלנו עליהם אישור חתום, אבל בעירייה ידעו והעלימו עין.

ביום בו הגיעו הקראונים התעוררו לחיים המתנגדים, והחליטו שלא לתת למקום להתקיים, העירייה הגיעה לאכוף, אישורי בנייה לא היו, ולא

סדר על סגר

חוששים מסגר נוסף, תוהים לגבי אמינות הבדיקות, לא בוטחים במקבלי ההחלטות וסבורים שהיתה כאן הפחדת יתר? יש לכן סיבה • המומחית שחזתה את התפרצות המגפה בישראל מותחת ביקורת נוקבת על תהליכי קבלת ההחלטות, מדגישה את סימני השאלה הרבים, שוללת את האלכוג'ל ומציעה הסבר למיעוט החולים במזרח התיכון

ר' לויסון

מתים מקורונה.

האם לדעתכם ההתמודדות הראשונית עם המשבר בהטלת סגר ובסגירת מוסדות הלימוד הייתה שגויה? לא. כי אז לא ידענו כמעט דבר על נגיף הקורונה. היום אנחנו יודעים הרבה יותר. לא ידענו אלו טיפולים מועילים ואלו לא, כמה מכונות הנשמה יש לנו וכמה אין. הטיפול המקובל ביותר בעולם לפני חודשיים נגד קורונה, למשל, היה לחבר חולים קשים למכונת הנשמה. הסתבר שהטיפול הזה בעצם מעלה את סיכויי של החולה למות. במהלך התקופה, הבינו שיש מעט מאד חולים שצריך לחבר אותם למכונת הנשמה, וחלק גדול מן החולים - עדיף שלא לחבר למכונת הנשמה, אלא למצוא דרכים אחרות לתמוך ולחזק.

"הילדים אינם מדביקי-על"

סגירת בתי הספר וגני הילדים הייתה אחד הצעדים הראשונים והמשמעותיים במשבר, והיא נמשכה זמן רב. אולנובסקי בטוחה כי היה ניתן

יש מקום לשינוי מדיניות?

"אף אחד אינו יודע מה צופן בחובו העתיד", פותחת אולנובסקי. "יתכן ואנו לפני הגל השני, יכול להיות שעכשיו ובחודשים הקרובים נראה התפרצויות מקומיות קטנות כמו בתיכון בירושלים. יתכן ותהיינה התפרצויות משמעותיות יותר, אם הטיסות תחזורנה בקיץ או בחופשה הגדולה. אבל זה לא בהכרח יהיה כמו הגל הראשון שהיה אינטנסיבי. דבר אחד אוכל לומר בברור: אי אפשר להכניס שוב את כל העם לסגר באותה הרמה. הסגר הביא לפגיעה בריאותית בקרב אלו שחששו להגיע לבתי החולים לקבלת טיפול חיוני, לפגיעה כלכלית בקרב המובטלים, וגם לפגיעה נפשית שהתעצמה בעקבות מצבי הלחץ והאי וודאות. בכל התחומים הללו ניכרת פגיעה שעלולה להשליך על מצבם של רבים. אלו פגיעות 'עקיפות', שלא תמיד מדברים עליהן, אבל בהחלט יש מקום לקחת אותן בחשבון. לכן, סגר כפי שהיה זו לא אופציה. אף מומחה אינו מדבר כרגע על אפשרות לסגר נוסף, גם אם תהיה תחלואה. ויש להבין כי המחיר יהיה בכמות גדולה יותר של

ההפוגה היחסית בס"ד במקרי

ההדבקה מקורונה, היא הזדמנות להסיק מסקנות לעתיד הבלתי צפוי כדי להיות מוכנים ככל האפשר. אלו צעדים יש להשאיר מאחור, האם להגדיל את כמות הבדיקות, והאם שמירה על הנחיות משרד הבריאות לחבישת מסיכה, שמירת מרחק והיגיינה יכולות אכן למנוע גלי תחלואה חדשים?

ד"ר חגית אולנובסקי, מומחית לניהול סיכוני בריאות וסביבה, טענה עוד לפני פורים שהתפרצות של נגיף הקורונה בישראל היא רק שאלה של זמן. כעת, שלושה חודשים מאוחר יותר, היא טוענת שהסגר היה בלתי נמנע - אך יש לה לא מעט ביקורת על אופן הניהול של הסגר והחזרה ממנו, ועל תהליכי קבלת ההחלטות, שלא תמיד לקחו בחשבון נזקים נלווים.

במהלך סגר הקורונה, נשמעו קולות רבים של מומחים נגד הסגר המוחלט, שיש בו יותר נזק מתועלת. האם לאור נתוני התחלואה הנמוכים יחסית

היא קריטית - בהיעדרם נגרם עוול ונזק בריאותי משמעותי להמון אנשים עם צרכים מיוחדים. כל זה בתקווה שלא נצטרך... אבל לצערי אני רואה שמישהו מתכוון מספיק ברצינות לכך".
האם היה נכון יותר להישאר ללמוד במתווה קפסולות ובכיתות מצומצמות?

"לא. קפסולות אינן ישימות לאורך זמן, כי צריך פי שניים צוותי הוראה על אותו מספר ילדים. אבל אפשר לגייס כוח אדם חיצוני, כמו חסרי תעסוקה, לסיוע בכיתות הגיל הרך, ובכך ליצור כיתות קטנות יותר. עלינו להיות יותר יצירתיים בפתרונות, ואולי זה הזמן להתארגן ולהתאמץ למצוא חלופות נוספות. אני בטוחה שלא כל החלופות הקיימות נלקחו בחשבון. וכל יום שעובר ולא עושים זאת - הוא זמן מבוזבז".

אחוז שלם של טעות

למרות הביקורת על הסגר המוחלט והשלכותיו הקשות, אולנובסקי מסכימה כי זה היה הצעד הנכון בתקופה זו. "אני חושבת שלא היה צריך להחיל את הסגר. הוא היה מאד מדויק בזמן ובמקום. זו לא הייתה טעות. הוא הציל חיים בוודאות, וכנראה בסדר גודל של אלפים. היינו צריכים את הזמן כדי להבין טוב יותר איך הווירוס מתנהג, מה עלינו לעשות, אלו אוכלוסיות רגישות יותר ואלו פחות. אבל יש לי ביקורת על השחרור מן הסגר - שלא נעשה כהלכה בשני מובנים. קודם כל, מערכת החינוך לגיל הרך הייתה צריכה לחזור שבוע-שבועיים קודם לכן, ושנית, השחרור שהיה אמור להיות מבוקר והדרגתי לא נעשה בדרך מבוקרת ומדורגת. לא חיכו את פרק הזמן הנחוץ בין שלב לשלב. הודיעו ביום שישי בצהריים על פתיחת כיתות ביום ראשון... זו לא דרך. כך מכניסים את הציבור לחוסר וודאות וללחץ. מלבד זאת, יש לי גם ביקורת על אופן ומספר הבדיקות, שלא היו מספיקות".

להחזיר את הילדים הצעירים עוד קודם.

"אנחנו מכירים היטב את השפעת העונתית, וגם את ההתפרצויות של השפעות הייחודיות והקשות יותר. כשהתחילה הקורונה, זיהו אותה כ"משפחה קרובה" לוירוס השפעת. החשש היה שבקורונה כמו בשפעת, הילדים הם "מדביקי על", כלומר כאלה המקבלים את הווירוס בגן מהחברים ומעבירים לסבא ולסבתא בקצב מהיר מאד, לכן השבתה של מערכת החינוך והנחיה שלא להתקרב אל הסבים והסבתות הייתה הנחיה נכונה לשעתה.

אבל כיום, אנו יודעים שהנחת העבודה הזו לא הייתה נכונה. למדנו מאז, שבאופן מפתיע הילדים הקטנים עד גילאי 8-9 נדבקים הרבה פחות ומדביקים הרבה פחות, וכמובן אינם "מדביקי על", ולכן את שכבת החינוך של הגיל הרך: המעונות, גני הילדים ובתי הספר עד כיתות ג' אפשר היה להחזיר הרבה יותר מוקדם כדי לאפשר יציאה של המשק וחזרה לעבודה. תלמידי כיתות ד' ומעלה היו צריכים להישאר בבית, אבל זהו מחיר שקל יותר לשלם - ההורה עדיין יכול לעבוד בצורה מסוימת. המצב שבו הפעוטות בבית העמיד את העובדים במצב בלתי אפשרי, כמו מורים למשל, שבו בבר עם העברת השיעור בטלפון היה עליהם לפקוח עיניים על ילדיהם הצעירים שהסתובבו בבית... בעיני זו הייתה טעות, שלא החזירו מוקדם יותר את הלימודים בגילים הצעירים".

היום כבר ניתן לשמוע קולות של מקבלי ההחלטות, המציינים את האפשרות שבמידה ותתפרץ תחלואה נוספת, יושבתו רק הכיתות הגבוהות והתיכונים, וזהו שיקול נכון. יתכן ויהיה סגר על אזור אחד שבו יהיו אחוזי תחלואה גבוהים".

אפשר יהיה להפחית את התחלואה ללא סגר?

"חשוב להפיק לקחים מהר", מציינת אולנובסקי, "ולהתכונן למשל להפעלת מערכת חינוך לגיל הרך בכל מקרה, כדי לשמור על האפשרות של ההורים לצאת לעבודה. בחינוך המיוחד חשיבות הלימודים

חולה? מדבק? רק עכשיו הרופאים מתחילים להבין את משמעות הבדיקות. אני מקווה שמעכשיו, כל מי שיש חשש לגביו, יוכל לקבל בדיקה עם תוצאה שתגיע בתוך שעות, מקסימום 24 שעות, ולא כפי שקורה עכשיו שהמתנה לתשובה אורכת ימים. כמו כן אנחנו מצפים שהבדיקות ישתפרו. הן עדיין לא מצוינות יש הרבה שגיאות וזה נורמלי בכל בדיקה חדשה, אבל ככל שנתאמן יותר ונבדוק יותר כך נוכל לשפר את הבדיקות מהר יותר. את כל זאת יש לעשות כהכנה לגל הבא במידה וחלילה יבוא."

כיצד בעצם ניתן לשפר את הבדיקות?

"זה עניין של ניסוי ותהיה עם הזמן. צוותי המעבדות עדיין בתהליך של למידה. הם בוחנים כיצד לבצע את הבדיקה, איזה תהליך PCR הוא הכי אופטימלי, וכיצד ניתן לזהות ספציפית את הנוגדים לקורונה. יש פרמטרים רבים שאפשר לשנות, ועובדים על זה כעת בכל העולם."

אם מישו יצא חיובי בבדיקה, מתי עליו לבצע את הבדיקה הבאה?

"אני סוברת כי יש לקחת מיד עוד בדיקה, כדי לוודא שהוא באמת חיובי. הסיכוי שחולה יקבל בטעות שתי תשובות שליליות כמעט לא קיים. לא כדאי לחסוך בבדיקות בשלב הזה."

"ג'ל אלכוהולי? מזיק יותר משמועית"

חשש שהביא לנקיטת דרכי זהירות מוגזמות ואף להיסטריה סביב כל חפץ או סביבה של מישוהו אחר, היה החשש מהדבקה ממשטחים. עם הזמן התפרסמו מחקרים ששללו זאת. מה נכון לעשות כעת?

"כתבתי מאמרים על כך כבר בימים הראשונים של המחלה", מסבירה אולגובסקי. "המשטחים אינם הבעיה שלנו. גם מחקרים שהראו כביכול את הווירוס על משטחים אחרי מספר ימים. לא בדקו נוכחות של

המהלך שנעשה השבוע, בו הורחב בעצם מעגל הבדיקות במעט, הוא מהלך חיובי, לדברי אולגובסקי, יש לזכור שהבדיקות לא אמינות לחלוטין. והן עלולות להראות תוצאה חיובית או שלילית שגויה."

"לצערנו זה קורה הרבה יותר ממה שהיינו רוצים", אומרת אולגובסקי. "הן הבדיקות הסרולוגיות למציאת נוגדנים, והן בדיקות ה-PCR לבדיקת נוכחות של הווירוס, לא תמיד משקפות באופן מדויק ומוחלט את המציאות. מעבר לכך שהתוצאות עלולות להיות שגויות, גם אין קשר בין כמות הווירוס שיש לנו בגוף לבין עוצמת המחלה או הסימפטומים שלה. הקורונה הוא נגיף מאד "ערמומי", וקשה מאד להבין מתוצאות הבדיקה מה בדיוק המצב בשטח. יש אנשים המדבקים עוד לפני הגעת הסימפטומים, ואפילו עוד לפני שניתן לזהות בבדיקה כי הם חולים. אבל", מסייגת אולגובסקי, "למרות כל זאת כן כדאי לבצע הרבה בדיקות, כי בסופו של דבר נצליח לפצח את התנהגות הווירוס: אלו סוגי אנשים מראים סימנים מוקדמים של הדבקה, ואלו לא. או האם כדאי להכניס לבידוד גם אנשים שלא עומדים בכל הקריטריונים של חשיפה לחולה. עד שלא נבצע בדיקות בכמות של עשרות אלפים ליום, במשך כמה שבועות רצופים, לא נגיע לזה."

מה מידת הדיוק של הבדיקות?

"ככל הנראה אחת מתוך מאה תוצאות היא טעות. כלומר מתוך מאה אנשים שנבדקו, אחד יקבל תשובה חיובית למרות שלא נדבק, וכמובן יכניס אחריו הרבה לבידוד. כל עוד אין לנו בדיקות אחרות צריכים להשתמש בהן, אבל ככל שנפנענע טוב יותר את הבדיקות ונשפר אותן, נוכל לצמצם את הטעויות הללו."

אז ההמלצה היא לכל אחד שחפץ, ללכת להיבדק? "לא. מכיוון שקל מאד לפרש את התוצאה באופן שגוי. נניח אדם מקבל תוצאה של 40. כלומר: 40 עותקים מהווירוס וזהו אצלו. מה זה אומר? הוא

שאריות החומר התורשתי של הווירוס. כלל לא בטוח שהווירוס במצבו על גבי המשטח, היה מסוגל להדביק מישהו. כדי שווירוס יוכל להדביק, הוא צריך להיות בתוך טיפה לחה קטנה של רוק או נזלת, ואלו טיפות המתייבשות מהר מאד. כמו כן, על הווירוס הזה להגיע אל מערכת הנשימה, לא אל מערכת העיכול ולא אל העור. כך שהסיכוי שווירוס מהסוג הזה ידבק ממגע דרך משטחים הוא קלוש.

דווקא אמצעי החיטוי בהם מעודדים אותנו להשתמש, הם נקודה לביקורת בעיני אולונובסקי. "ג'ל האלכוהול גורם יותר נזק מתועלת", היא פוסקת חד משמעית. "הוא בעצם הורג גם את החיידקים הטובים שיש על הגוף, וגרוע מכך, הוא משאיר על כף היד חומרים שלא הינו רוצים שיכנסו למערכת העיכול של הפעוטות.

הנחיות משרד הבריאות לא מחייבות חיטוי אלכוהולי אלא מנחות - להשתמש בחומר חיטוי אם אין סבון ומים. אבל במשרד החינוך דורשים דווקא ג'ל אלכוהול מהילדים - מי יודע, אולי כי הכסף נמצא אצל יבואני האלכוהול... לאף אחד אין אינטרס לומר שג'ל האלכוהול אינו הפתרון האופטימלי לחיטוי. למעשה, עלינו לשטוף ידיים במים ובסבון לפני ואחרי האוכל. זה דרך הכי טובה להימנע בכלל מהדבקה של מחלות. אין צורך בחומרים יקרים, ואין צורך להפוך את עצמנו לסטריליים במאה אחוז, כי גם זה לא בריא. בכדי לעצור את ההדבקה יש לשטוף ידיים עם סבון כמה פעמים ביום, ובעיקר לשמור מרחק".

האם היתה הפחדה רבה מדי של הציבור?

"יתכן", אומרת אולונובסקי. "בכדי לקבל שיתוף פעולה מן הישראלי המצוי צריך להפחיד אותו.... אבל לדעתי על המנהיגים היה להפחית את ההפחדה. אין צורך להפריז במספרים ולא ליצור תחזיות אימה. גם לזה יש השפעה לא טובה על הבריאות. הציבור מסוגל לקחת אחריות ולשמור על עצמו ועל הקרובים והיקרים לו".

יש ציפייה מראשי משרד הבריאות שישנו נהלים? "איני סבורה שיש בעיה בתהליך קבלת החלטות במשרד הבריאות, אלא באופן כללי. תהליך יעיל של קבלת החלטות צריך להיות שקול ומדורג ולא נגוע באינטרסים. למשל מחליטים על סגר, חשוב שמקבלי ההחלטות ידעו מה המשמעות של זה, מה תהיה הפגיעה הכלכלית והבריאותית, ואני חושבת שלא כל החלופות נשקלו טוב מספיק. ההחלטות התקבלו לפעמים על ידי בעלי אינטרס, ופחות על סמך מידע אמין.

שנית, מי מיעץ ובונה את החלופות למקבלי ההחלטות? מישהו צריך לעשות זאת. הויכוח האם לפתוח חנויות ומספרות לא היה צריך להתקיים בלשכת ראש הממשלה - הוא צריך להתקיים בדרגים נמוכים יותר של אנשי מקצוע, אחרי שהם שמעו להרבה צוותים מיעצים ותכללו את כל האפשרויות.

אני מאמינה שיש כעת מספיק מומחים רציונליים ואובייקטיביים הרואים היטב את טובת הציבור ולא מחפשים פרסום, שמביעים את דעתם בגלוי, ויתכן שזה ישפיע על מקבלי ההחלטות להמשך".

"יתכן שנגיף המאוס חיסן אותנו"

בארה"ב ובמדינות אירופה הקורונה הייתה קטלנית יותר. האם מדובר בשינוי של מוטציות?

"ככל הנראה אלו אינן מוטציות", שוללת אולנובסקי. "בסך הכל הנגיף בחו"ל די דומה לזנים שנמצאו בישראל. יכול להיות שהמספרים השונים נובעים מהבדלים גנטיים של תושבי חו"ל. כמו כן, יתכן שההבדל נובע מחשיפה מוקדמת לנגיף המאוס, נגיף מאותה המשפחה של הקורונה, שהיה פה לפני מספר שנים. רובינו נחשפנו אליו ופיתחנו חיסון גם אם לא שמנו לב. יתכן וזו הסיבה לכך שבארצות המזרח התיכון אין הרבה מקרי מוות והמחלה יותר קלה. אבל זו כמובן לא סיבה לשאננות ולאי שמירה על הכללים". עטית מסיכה בימי הקיץ הישראלי היא חובה שקשה מאד לעמוד בה, כמו גם שמירת המרחק לאורך זמן ובכלל, רבים היו רוצים "להשתחרר" מן ההנחיות המכבידות. עד כמה זה עלול להיות מסוכן?

"ההתנהגות הכי חשובה זו התנהגות הפרט", אומרת אולנובסקי "אנחנו מקבלים הנחיות ממשרד הבריאות ומהממשלה כיצד להתנהג, אבל מכאן והלאה יש לכל אחד חופש פעולה די משמעותי. ללכת עם מסכה או לא? מסכה מבר או מסכה מגינה באמת? מסכה על האף או רק על הפה? אפשר למצוא הרבה הקלות אם רוצים... גם יציאה לקניות צריכה להיות מתוך שיקול דעת, האם אנחנו באמת צריכים לקנות, ועל מה ניתן לוותר כעת ולא לצאת למרכזי הקניות. לאחרונה הגעתי לחנות בגדים, בחרתי שעת בוקר בחנות גדולה יחסית, השתדלתי לעמוד במרחק שני מטרים ממי שעמד לפני בתור - אבל מאחורי לא שמרו על מרחק כלל... על כל אחד ואחד לקחת אחריות לשמור על הקרובים והיקרים לו, ולא להפר את הריחוק אם לא ממש חייבים. אם כי יש לומר, שלא תמיד הקביעות הללו הן מוחלטות ומתאימות לכל מקרה. לדוגמא, אם יש לאדם קרוב משפחה שזקוק לתמיכה, יתכן שכן יהיה נכון לבוא אליו. היום הותרו המפגשים עם אנשים מבוגרים, כי הוכח שהניתוק מהמשפחה ומהנכדים גרם למבוגרים נזק מאד משמעותי.

אפשר בהחלט לבוא ולשמור מרחק, וגם למצוא דרכים אחרות ובטוחות יותר ליצירת קשר תומך. אבל אחריות הפרט היא קריטית. ראינו זאת באיטליה, כשהממשלה הודיעה על סגר במחוז לומברדיה, וכל מי שיכול היה עלה על הרכבת המקומית לחפש לו מקום מגורים חלופי. הרכבות היו מלאות וההדבקה בהתאם. את ההנחיות הללו יהיה עלינו לשמור לפחות עוד זמן מה, ובמקום להיאבק בהן, מוטב להסתגל, בינתיים".

« אחרית דבר »

חובת ההוכחה

מגיפת הקורונה לא רק דחקה את התושבים לבתים ומתחה את הקפיץ; היא העלתה את רף הגזענות. גזענות אינה מתחילה במה שעושים הגזענים, אלא במה שחושבים המיעוטים, וכל עוד הם מרגישים מופלים לרעה, הם מחצינים את התחושה הזו באמצעות התנהגות ומנצחים את הפער. תחושת האפליה שהצטברה במשך חודשים התפוצצה בבת אחת.

אבל לא חרדה לחיי אדם היא מה שגרם למהומות האלימות. בעזה אגב, יש

לציין, חיי אדם נחשבים פחות מאשר בצד הישראלי, וגם בקרב השחורים בארה"ב קטטות אלימות אינן נדירות. הנה נתון מענין: ב-2015 נרצחו בארה"ב 6,095 אפרו-אמריקנים, יותר מכל הנרצחים הלבנים וההיספנים גם יחד - וזאת למרות שאוכלוסיית השחורים מהווה רק 13 אחוז מכלל תושבי ארה"ב. גזענות? לא בטוח: מי שרצח את אותם שחורים, לא היו שוטרים לבנים המואשמים תמיד בגזענות או לבנים בכלל. אלה היו שחורים אחרים, שהיו אחראים ל-90 אחוז (5,485 איש) מכלל הנרצחים הללו. כלומר, אלימות ונטילת חיים הם תופעה יותר נוכחת בתוך קהילות האפרו-אמריקנים, והמספרים מדברים בעד עצמם.

לא חרדה לחיי אדם הוציאה המונים לרחובות, משהו אחר הוציא אותם: ההזדמנות להוכיח.

המיעוטים המופלים חיים בציפייה מתמדת, מעין 'המתנה בפניה', לרגע שבו יתברר שהאפליה אינה מוצדקת. שהם לא יותר אלימים או יותר מסוכנים או יותר פרימיטיביים מהצד המפלה, שהכל בסך הכל סטיגמה. וכשזה קורה, הם יוצאים בהמוניהם וצועקים בכל כוחם: 'אמרנו לכם'.

שוטר במיניאפוליס הרג באלימות עובר אורח? שוטר מג'ב בירושלים ירה בחף מפשע? זו לא תקלה שצריך לחקור בצינורות המקובלים ולהביא את האשמים על עונשם, כפי שנוהגים בני 'השבט הלבן', כפי שנהגה משפחתה של דיימונד שנורתה ברחוב. זו הוכחה ש'הם' אלימים בדיוק 'כמונו' המיעוטים, שכל האפליה כולה חסרת בסיס. גם אם יש מה לחקור, כמו במקרה של הנער במזרח ירושלים, שלא עצר כי לא הבין את הבקשה - אין מי שמוכן לשמוע, אין מי שמוכן להפסיד את ההזדמנות להוכיח.

עבור איראן, שגם בימים כתיקונם לא מניחה שושנים בקנה הרובה, זו הזדמנות מצוינת ל'אמרנו לכם': הנה מתברר שבארה"ב יש אלימות, ממש כמו באיראן. איראן וארה"ב באותה סירה, ואין שום הצדקה לתפוס את איראן כמקום אלים. כך גם סין, שקוצרת באזרחיה דבר יום ביומו, אבל כועסת שמתייגים אותה כאלימה; הנה, היא טוענת, גם ארה"ב מפירה זכויות אדם בדיוק כמוה.

האם יש פתרון למצב הזה? אם ישנו, הוא רחוק כרגע. הלקח המקומי הוא להיזהר מיצירת הזדמנויות לצעוק 'גם אתם כמונו'. בן מיעוטים ממש לא רוצה ש'הם' יהיו כמותו. להפך. אמנם ברובד הגלוי הוא כועס, אבל בתוך תוכו רוצה להיות כמותם ומבקש שיהיו מודל טוב לחיקוי. אי אפשר לאכזב אותו.

נ' צ'ובנר

עד כה, המהומות בעקבות הרג האזרח האמריקני ג'ורג' פלויד בידי שוטר, נמשכות כבר שישה ימים, והתפשטו למאה ארבעים ערים בארה"ב, לקנדה, וגם לערים אירופיות כמו ברלין ולונדון. האש הגיעה עד קרבת הבית הלבן, ולא נראה שהיא עומדת לדעוך. בכל פעם ששוטר לבן הורג אזרח שחור, פורצת מהומה, אבל לא בסדר גודל עצום כזה. יהיו שיסבירו שהסגר הממושך יצר לחץ פסיכולוגי על התושבים, לחץ שכעת משתחרר ברחובות. גם זה הסבר, אבל חלקי, מכיוון שלא רק אזרחים שחורים היו סגורים בבתיים.

מצד שני, אי אפשר להתעלם מהפן הגלובלי, ומהריקושטים שמורגשים עכשיו במקומות נוספים בעולם: גם כאן בירושלים, נורה צעיר ערבי אוטיסט בידי שוטר מג'ב, אחרי שלא שעה לקריאתו לעצור - ומחאות בירושלים וביפו ואף בבניין הכנסת. איראן גייסה את הריגתו של פלויד לצרכי לעג, ולאחר שארה"ב האשימה אותה בהרג חפים מפשע לפני מספר חודשים - כעת היא קוראת לארה"ב להפסיק את האלימות כלפי חפים מפשע: 'איראן נעצבה למראה מעשיה האלימים של המשטרה האמריקנית. חדלו מהאלימות שלכם נגד בני עמכם ותנו להם לנשום'. גם סין, שארה"ב מאשימה אותה בקביעות בהפרת זכויות אדם וברדיפה של בני מיעוטים שבקרבה, ניצלה את ההזדמנות להאשים את ארה"ב באותו עוון עצמו.

לפני כשנתיים, באותה עיר עצמה - מיניאפוליס, אשה לבנה בשם ג'סטין דיימונד שעמדה להינשא, במקור מאוסטרליה, שמעה בלילה רעש של ירי והזעיקה את המשטרה. כשהגיעה הניידת למקום, התקרבה אליה דיימונד - מן הסתם כדי להסביר לשוטרים במה מדובר - ואחד מהם, שחור, ירה בה למוות. היא לא היתה חמושה, ולא נחשדה בדבר. להפך - היא זו שהזעיקה את המשטרה.

מה קרה בעקבות המוות המיותר? ראש ממשלת אוסטרליה דרש תשובות ואמר כי זו תקרית מחרידה. המקרה נחקר, שני השוטרים הושעו, והשוטר השחור נשפט והורשע בהריגה. התברר שירה בדימונד בגלל רעש אחר שנשמע בסמטה. משפחתה ערכה לה טקס זיכרון.

והיכן המהומות? למה ההמונים הלבנים לא מילאו את הרחובות ודרשו, כמו עכשיו, 'צדק ושקט'? הרי המקרה הזה מזעזע לפחות באותה מידה.

כאן באזורנו, לצד טעויות מצערות של פגיעה בחפים מפשע בצד הפלשתיני, ישנן רח"ל הרבה מאד 'טעויות' שמביאות לאובדן חיים בצד הישראלי. אבל בעוד שהטעויות הראשונות מביאות תמיד להפגנות המוניות ו'ימי זעם' - אחרי פיגועים ל"ע שבהן נרצחו חפים מפשע לא נראו הפגנות כאלה. לעיתים יש תגובה ממשלתית, בדרך כלל מינורית, ועל פיגועים 'קטנים' בהם נהרג אדם בודד, לא תמיד ישנה תגובה בכלל. בשום מצב אזרחים ישראלים אינם מסתערים על גדרות עזה.

•

את המפה הזו יש לקרוא מהתחלה. לא לקרוא אותה קריאה שטחית, לא לראות רק את מצוקתם של המיעוטים הנרדפים על ידי השבט הלבן השולט, אלא לבדוק למה באמת פורצות המהומות, ומה באמת הרקע. והתגובה הכלל עולמית, של האזרחים והממשלות גם יחד, היא הזדמנות טובה.

כתרגומו / נ' שפירא

"וְאֵתְנָה אֶת הַלְוִיִּם נִתְּנִים לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד אֶת עֲבֹדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֵהָל מוֹעֵד וּלְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה בְּבִנְיַי יִשְׂרָאֵל נֶגֶף בְּגִשְׁתּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הַקֹּדֶשׁ" וַיְהִי־בַיּוֹם יָת לֹאִי מִסִּירִין לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַפְלַח יָת פִּלְחָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא וּלְכַפֵּרָא עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה בְּבִנְיַי יִשְׂרָאֵל מוֹתָא בְּמִקְרַב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקוּדְשָׁא (במדבר ח', י"ט)

מתרגומו של אונקלוס משתמע כי נגף הינו מוות ממש, וכך נראה גם מפסוקים נוספים, כמו: "וַיִּמְתּוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצְאֵי דְבַת הָאָרֶץ רָעָה בְּמַגָּפָה" (במדבר י"ד, ל"ז), וכך עולה מדברי המפרשים - "וְנֶגֶף ה' אֶת מִצְרַיִם נֶגֶף וָרָפָא וְשָׁבוּ עַד ה' וַנִּעְתֹּר לָהֶם וָרָפָא" (ישעיהו י"ט, כ"ב). מלבי"ם: "נגף ורפוא - לא נמצא רפואה אצל מגפה זולת במקום הזה, כי נגף הוא המכה המביאה המות בהכרח".

עוד נראה כי מגפה מהותה מוות ללא חולי מקדים, בפתאומיות, כך דברי המפרשים על הפסוק ביחזקאל (כ"ד, ט"ז) - "בֶּן אָדָם הִנְנִי לִקְחַ מִמֶּךָ אֶת מִחְמַד עֵינֶיךָ בְּמַגָּפָה וְלֹא תִסְפֹּד וְלֹא תִבְקֶה וְלֹא תִבּוֹא דְמַעַתְךָ". מכאן המצודות דוד: "במגפה. ר"ל במיתה פתאומית כדרך המגפה: וכן כותב הרד"ק: במגפה. שלא יקדם לה חולי וזה למופת כי פתאום יבא שברם במחמד עיניהם שהוא בית המקדש".

לפי דברים אלו, המכה שמגפה היא עצם המיתה, ולא מכה ממש שמקדימה את המוות. מנגד, מצינו בביאור פסוקים אחרים כי מגפה היא מכה בעלמא, ללא מיתה, כמו: "וְאֵם מָאָן אִתָּה לְשַׁלַּח הִנֵּה אֲנִי נֶגֶף אֶת כָּל גְּבוּלְךָ בְּצַפְרֵדָעִים". (שמות ז', כ"ז) רש"י: "נוגף את כל גבולך - מכה, וכן כל לשון מגפה אינו לשון מיתה אלא לשון מכה. וכן: ונגפנו אשה הרה (שמות כ"א, כ"ב), אינו מיתה", וכ'.

הרש"ר הירש גם מבאר כך, אך מוסיף כי מדובר במכה חזקה, כזו המותירה את חותמה, וזו לשונו: נגף - קרוב ל"נקב", ופירושו: להכות במכה חדה המותירה רושם. הרד"ק בספר השורשים ערך נ.ג.ף מציין לשני סוגי המכות, מכה כפשוטה ומכת מוות: "... כולם ענין הדחיפה והמכה, יש בהם במיתה ויש מהם בלא מיתה".

גם הנצי"ב בהעמק דבר על הפסוק לעיל שבמכת צפרדע, מביא את שתי האפשרויות בהסבר המילה נוגף, וכך כותב: "נוגף - מפרש במדרש רבה מלשון מיתה, וזוהו למדו דכל מכה שימשה מיתה... כל זה לפי הדרש. אכן לפי הפשט לשון 'נגיפה' הוא כמו 'כי יגוף שור איש' (להלן כ"א, ל"ה) דמשמעו בקרן המנגח בדעת וכוונה להזיק. כלומר, מגפה היא מכה (ויש מדגישים - חזקה), או מכה המביאה למיתה, או המוות בעצמו. אך אין כל מקור לכך שמגפה היא מחלה מדבקת.

מטבע הלשון "אבן נגף" לקוחה מהפסוק בישעיהו (ח', י"ד) "וְהָיָה לְמִקְדָּשׁ וּלְאֶבֶן נֶגֶף וּלְצוּר מְכֻשׁוֹל לְשִׁנֵּי בְּתֵי יִשְׂרָאֵל". שם מחלק המלבי"ם בין נגף למכשול: "... וההבדל בין נגף ומכשול הוא, (א) הנגף מתנגפים בו בעצמו, ובהמכשול נכשלים רק בסבתו, (ב) נגף רק נגיפה והכאה, פן תגוף באבן רגלך, והמכשול גורם נפילה לגמרי, שנפילה סמוכה אצל מכשול בכל מקום".

ביטוי נוסף השגור על הלשון הוא "להגיף את התריסים". מקור הביטוי הוא דווקא הגפת הדלת - "לֹא יִפְתָּחוּ שְׁעֵי יְרוּשָׁלַם עַד חֹם הַשָּׁמֶשׁ וְעַד הֵם עֲמִידִים יִגִּיפוּ הַדְּלָתוֹת" (נחמיה ד', ג'). משמעות ההגפה פה היא המכה שנוצרת כתוצאה מהצמדת הדלת למשקוף, או חלקי התריס זה בזה. (גם המשקוף עצמו קרוי על שם פעולה זו. כך דברי רש"י (שמות י"ב, ט"ז): המשקוף. הַעֲלִיץ שֶׁהִדְלַת שׁוֹקֵף עָלָיו כְּשֶׁסֻּגְרִין אוֹתוֹ, וְלִשׁוֹן שְׂקִיפָה הִבְטָה"). המגפיים, כחלק מפרטי הלבוש בחורף, במקורם שימשו כמגן במלחמה והיו עשויות מברזל. גם הם קרויים כך מפני שמגנים על הנוצל אותם מפני קבלת מכות. כך לשון הרמב"ם בפרוש על המשנה (שבת, פרק ו' משנה ב'): "מגפיים, מלבוש של ברזל יתכסה בו האדם בשעת המלחמה

די שלא יכו אותו ויפול. (מלבוש זה דווקא לרגלים, כך כותב התפארת ישראל שם - "והוא כסוי ברזל סביב לרגלים במלחמה").

חוקר ספרות יהודה

אספקלריה

בחברה טובה

כתבה ראשונה

הריחוק בסגר הקורונה השפיע על הקשרים החברתיים של כולנו, וחידד את נחיצות הקשר החברתי בזמני שגרה • עד כמה יכול קשר מזיק להיות סמוי מן העין, והאם יש לו תקנה? ומה קורה כשנוצר בלבול בין המעגלים החברתיים?

ח' גרינברג

בתקופה האחרונה עקב הסגר, ההשפעה החברתית איברה הרבה מעוצמתה. "זה נושא כאוב", אומרת ל"הפלס" הגב' אודיה ביטון, מנחת הורים ומטפלת באומנות, "מכיוון שעל אף הניתוק, עדיין כל ה'חוק' הגיע אלינו הביתה. אפשר היה לשוחח בטלפון במקום להיפגש. גם הפרסומות, העסקים - כולם עברו לעבודה מרחוק והשתחלו אל תוך הבית. כלומר עדיין היה קשה להתנתק מחברה. לא היתה פה מציאות של 'או שאני בודד או שאני בחברה' או 'כמה אני מתחשב בדעת החברה או לא'. עם זאת, הקורונה השפיעה עלינו במינונים מסוימים. אנשים לאחר שהייה ממושכת בבית, לפתע הופתעו לגלות עד כמה היו מושפעים קודם מהחברה, כמה השקיעו בחברה, או כמה היו תלויים בה קודם... ופתאום הם בבית, בלי כל האמצעים שנדרשים כדי

אחרת. חלק מהם שכנעו את עצמם שכנראה הם טועים, וחלק אחר ממש השתכנע שתשובת האחרים היא ההגיונית. הניסויים הוכיחו מעל לכל ספק שיש לבני אדם נטייה להיות מושפעים מחברה, והם נוטים לחשוב כמו שחושבים כולם, גם אם הם חושבים אחרת. מחקרים שהמשיכו את הניסוי הראו, שכאשר היה אפילו משתתף אחד שחשב אחרת מהאחרים, נטו נבדקי המחקר להצטרף אליו ולחזור לדעתם המקורית. כלומר, גם השפעה חברתית מינורית ולא גורפת פועלת את פעולתה. הצורך בחברה צף לאחרונה, בעקבות הריחוק החברתי במשבר הקורונה. גם אנשים שרגילים להימצא בחברה באופן שוטף, הוכרחו להיפרד ממנה לזמן מה.

אחד הניסויים המפורסמים שקיבל את כינויו 'ניסוי הקונפורמיות של אש', ביקש לבחון את רמת ההשפעה שיש לקבוצה אל מול הפרט. החוקר הכניס לחדר אדם שנבחר לשמש כנבדק, ויחד אתו הוכנסו עוד שישה משתתפים ששיתפו פעולה עם עורכי המחקר. בכל שלב בניסוי הוצגו למשתתפים שלושה קווים באורכים שונים, והיה עליהם לענות איזה מהקווים הוא הדומה ביותר לקו הנוסף שלידם. מדובר היה בשאלה שכל אדם היה עונה עליה בקלות וללא היסוס. המשתתפים נשאלו וענו בזה אחר זה, והנבדק האמיתי היה תמיד לפני האחרון בתור, כשכל אלו שלפניו ענו בכוונה תשובה לא נכונה. הניסוי נעשה פעם אחר פעם, עם נבדקים שונים, והסתבר שכרוב המקרים, הנבדקים שינו את תשובותיהם לפי דעת הכלל, גם אם הודו שחשבו

לילדיו, מחנך לתלמידיו, ואם הסדר הזה משתבש עלול להיווצר מצב שאדם דואג לתלמידיו אבל שוכח את ילדיו שבבית, בבחינת 'הסנדלר הולך יחף'.

אי אפשר בלי להסתכל על הפרטים ואי אפשר בלי להסתכל על החברה – זהו משחק עדין בין זה לבין זה. לדוגמה, אם מלמד רוצה להוביל את כיתתו למצוינות ולמידה מבלי לבחון את הכוחות של כל תלמיד ותלמיד, הוא עלול להחמיץ את הקשיים של ילד אחד ואת הצרכים המיוחדים של ילד אחר. וגם להיפך: אם המורה רוצה לקדם כל ילד מהיכן שהוא, ומרכז את הפוקוס רק ביחידים, הכיתה כמקשה אחת עלולה להחמיץ התקדמות משמעותית דווקא מתוך הראייה האינדיבידואלית הזו.

האם הכרחי שהיה חבר אחד טוב? האם לעודד לזה? "אין כללים בעניין הזה. יש אנשים שיש להם חבר אחד טוב, וזה מספק אותם ונותן להם ביטחון ויציבות, ומאידך יש כאלו שחשים שזה כובל אותם. יש אנשים שצריכים המון חברים, ולא דווקא חבר קרוב שהם מחויבים אליו או תלויים בו, ויש כאלו שחשים שזאת חברות רדודה ולא מספקת. זה עניין של אופי, מוחצן או מופנם, וגם תלוי הרבה במשפחה הגרעינית. יש אנשים ש'כל העולם חבר שלהם', כל אחד ששוחחו איתו בעבר נכנס תחת הקטגוריה של 'חבר' אצלם, אבל כן, זו חברות רדודה. כל אחד קובע בעצמו עד כמה הוא מנבט את עומק החברות, ועד כמה הוא בתוך החברות וכמה הוא מחוצה לה."

במצבים שבהם אדם נקלע לחברה שאינה מתאימה לו, איך הוא נוהג?

"חוסר חברה הוא לא דבר מיטיב. בדידות לא טובה לאף אדם כמו שכבר נכתב, 'לא טוב... האדם לבדו'. אבל ישנם מצבים בהם אנחנו נמנעים מחברה במתכוון. דוגמה רווחת לכך היא כאשר אישה נאלצת לעבוד במקום עבודה בו יש חברה שונה מהחברה שלה. לאותה אישה אין קשר עם החברה במקום העבודה, היא יודעת בוודאות שהחברה לא מותאמת אליה, והיא לא מפתחת שום קשרים מעבר לקשרי מקצוע, כדי שתושפע כמה שפחות.

מצד שני, עליה לתת את הקונטרה כדי לאזן לצד השני: להחציץ את הערכים והעקרונות שלה כדי לשמור עליהם. חשיפה הדרגתית לחברה שונה מחלחלת אם רוצים ואם לא רוצים, ועליה לחזור ולשנן לעצמה מאיפה באה. כאשר אדם מצוי במקום שאינו החברה שלו, הוא נדרש בכל עת לממש את הדופק לבדוק עד כמה הוא שומר על עצמו, ועד כמה הוא יכול להתנגד לערכים של החברה החילופית-זמנית שסותרים את הערכים שלו. כי ההשפעה היא לא חד צדדית. ישנה השפעה דו כיוונית כל הזמן. החברה משפיעה על היחיד וגם היחיד משפיעה על החברה. כל אדם הוא שגריר בתוך חברה בה הוא נתון ועצם ההתנהגות, האמירות, ההליכות שלו – משפיעות. היא לא בודדה; יש לה חברה מתאימה במקום אחר ולשם היא מרגישה שייכות, ואליה היא חוזרת."

בסלחנות לאמירה או מעשה שונה... ורק לאחר מכן התודעה משפיעה על ההתנהגות."

מי השפיע עלי?

מלבד זאת, השפעת החברה יכולה להיות חזקה מאוד בתת מודע ולא רק במודע. היא לא חייבת להיות רק במוסד לימודי או במקום עבודה. על פי פירמידת הצרכים, הצורך בשייכות הוא אחד הצרכים הבסיסיים ביותר לאדם, לאחר צרכים פיזיולוגיים וביטחון. אנשים ללא תחושת השתייכות כלל או תחושת השתייכות לקויה, עלולים להגיע למצבים קשים כתוצאה מהיעדר הצורך הבסיסי הזה. מי שמודע היטב לכך הוא חברות הפרסום: כולנו נחשפים השכם וערב לפרסומות מנקרות עיניים בנוסח 'כולם צורכים מוצר x...' או 'בוא להיות חלק מההצלחה של...'. חברות הפרסום מודעות היטב לצורך הזה של האדם להשתייך לחברה, ועל גבי הצורך הזה הן בונות את הפרסומות שלהן, וגורמות לצרכן לרכוש מוצרים ושירותים שאינו רוצה ושאינו צריך, רק כי הוא חש צורך להיות 'כמו כולם' וחלק מ'כולם'. פעמים רבות כשאדם נעצר ועורך חשבון נפש נוקב כדי להבין מה הוביל אותו להחלטה הזאת ולא אחרת, הוא מופתע לגלות שהיה זה מפני שמשוהו סביבו השפיע עליו, וביצע בו 'שטיפת מוח'."

ניתן להפוך קשר חברתי בעייתי לקשר מיטיב? "ככל הידוע לי, לא", משיבה ביטון. "ישנם קשרים שלא עושים טוב לאדם. אלו יכולים להיות קשרים של ניצול, קשרים של בריונות, קשרים של התניה וכו'. אם הורה יכול להדריך את ילדו להיזהר ולפקח עין בקשר כך שהכל תחת פיקוחו – יתכן שזה בסדר. במידה ולא, אין לאפשר לקשר להמשיך. אין גם מקום לתת לקשר זמן או הזדמנות נוספת. יש לקטוע באחת קשרים כאלו, אלו יכולים להיות דיני נפשות ממש."

העמידה על המשמר היא יומיומית. וזה אומר שכאשר ההורים שולחים את ילדיהם למוסדות שנחשבים מצוינים, הם לא יכולים להסתמך על הנתונים הידועים ולהיתפס לשאנונות... ממש לא. יש אחריות גדולה להורים לעצב את ילדם כדי לתת לו אינדיבידואל נכון, להכשיר אותו נכון לחיים – ובכלל זה גם למנוע אותו מחיבור לגורמים שישפיעו עליו לשלילה בחברה."

בדידות מכוונת

"החברה של האדם בנויה מעגלים-מעגלים, כשהוא נמצא במרכז המעגל הפנימי ביותר", אומרת ביטון. "ההורים נמצאים במעגל הקרוב, המשפחה במעגל היותר חיצוני, הסביבה הקרובה הכוללת את החברים במוסד הלימודי ושכנים במעגל היותר חיצוני, ולאחר מכן יש את המעגל הנרחב ביותר של הקהילה. חשוב לזכור את סדר המעגלים. הורה דואג

להרשים את החברה, ופתאום זה דווקא מרגיש נוח יותר. אבל אלו מינונים שהשתנו לפה ולשם, ורק מי שמבחין בזה היה יכול להרגיש בהם. ניתוק של ממש מהחברה, לא היה."

ייחודי בתוך קבוצה

"לכל אדם ישנם צרכים שהוא חותר לספק, והחברה היא זאת שמספקת לו אותם", אומרת ביטון. "הצורך הראשוני של קשר, מתבצע דרך החברה. הצורך של העברת מידע, קבלת מידע, מתקשר לחברה. ישנם צרכים רבים בסקלה הזאת. לדוגמה, הצורך במזון: כשאדם יוצא לעבודה, הוא מתפרנס מהחברה, ובכסף שהוא מקבל הוא יכול לרכוש מזון."

ישנם חברות רבות ושונות זו לזו, אך המשותף בין כולם הוא שהן נוצרות על ידי גבולות ברורים, נורמות והיסטוריה. החברה נוצרה בעקבות אירוע מחולל, האדם שחפץ להשתייך אליה מקבל ממנה צרכים מסוימים, ומי שלא מקבל על עצמו את הגבולות והנורמות המקובלות באותה החברה, מוקע ממנה באופן מיידי. ככל שלחברה יש מאפיינים יותר מוגדרים וברורים, אנשים שבוחרים להיות בה מתאימים עצמם יותר אליה.

במהלך שנות ההדרכה והטיפול בקליניקה, עסקתי רבות בהשפעת החברה. זה כולל תחומים רבים של חברה מול הפרט: כמה להיות אינדיבידואל וכמה להתמזג בנורמות חברתיות, כמה להיות ייחודי ושונה וכן הלאה. אלו דברים שהעסיקו אותי רבות. יש פה שני קצוות, כשהחברה ממוקמת בקצה אחד, מספקת לאדם בטחון ושייכות, ומצד שני ישנה הייחודיות. אנחנו לא יכולים להיות רק בקצוות – לחיות רק בחברה כל הזמן או בבדידות מוחלטת. כשהמצב מאוזן, אדם משתדל להיות חלק מהחברה – ולמלא את תפקידו הייחודי בתוכה.

התקופה שבה השפעה החברתית מורגשת במיוחד היא בגיל הנעורים. רבים נכנסים למקומות לימוד חדשים ומכירים אנשים חדשים. במצב כזה הם עלולים ליצור קשרים חברתיים, מבלי להרגיש אם הם שליליים עבורם, וכאשר הם כבר שם לב לכך, זה עלול להיות מאוחר מדי, קשה להתנתק וההשפעה היא חזקה. על ההורים ואנשי מקצוע לגלות ערנות גדולה בגילים אלו ולבחון בזכוכית מגדלת את החברויות הנרקמות בין ילדיהם לחברה לא מתאימה. חברות שאינה טובה עלולה ליצור נזק בלתי הפיך."

ישנן השפעות חברתיות סמויות שניכרות רק בהמשך?

"כשמדברים על חבר שאינו טוב", מדגישה ביטון, "לא תמיד השפעת החברות עמו תהיה ניכרת לעין. זהו מדרון מתון, שרק לאחר מכן עלול להיות מדרון חד מאוד. החברה יוצרת שינוי בעיקר בתודעה, ורק לאחר מכן בהתנהגות. לכן ההשפעה יכולה להיות מינורית מאוד: בתחילה רק משנים את החשיבה, מתייחסים

סיפור

ש' זינגר

רפא נא

הכספי של הישיבה ושל היכלי תורה רבים נוספים נח על כתפיו הרחבות.

לאחרונה הוא רכש מניות בחברה בעלת שם, הסיכויים להכפיל ולשלש את הונו היו גבוהים מאוד, אך לביש מזלו ומזל שותפיו החברה קרסה. סבו התמוטט כלכלית, ומוסדות התורה שלקח תחת חסותו נפלו למציאות חדשה ומאיימת של כיתות רגליים ודאגת הישרדות יומיומית.

שאל, שמטבעו היה מופנם ועדין, התכנס בעצמו עוד יותר. מעט המעמד שרכש התפוגג גם הוא, והרבה בעקבות לשונו המצוחצחת של 'נקלביץ' שדאג להתברך מדי פעם על חשבונו אודות הצמצומים החדשים בישיבה.

את המשך שיעור ג' שרד בקושי רב, נמנע בכל דרך משהות לצד יוסף. כשדיברו על ישיבה גדולה, הוא ביקש מאביו ללכת לישיבה ללא אף חבר מהישיבה הנוכחית. רצונו היה עז לפתוח דף חדש וחלק, לשכוח מחבריו בכלל ומיוסף נקלביץ' בפרט.

בדרך חזרה מכולל הערב משרך שאל את רגליו בעצלתיים. הימים ההם צפו ועלו. חמש עשרה שנים חלפו מאז, אבל הוא נדהם לגלות שיש פגיעות שהן כמו לבה בהר געש – מתקררת במשך שנים, ואז מתפרצת בבת אחת.

הוא מתקרב לגדר המקיפה את הבנין. על השביל החשוך עומדים שני אנשים ומשוחחים בקול. הוא נעצר ומנסה לזהות.

"השכנים בבנין הזה מיוחדים. אתם תיהנו פה. גרוסנס מהקומה שלכם בכלל שכנים נהדרים."

לפי הקול, זה לוי מכניסה ב'.

"גרוסנס? למד איתי בישיבה אחד בשם הזה. קצת..."

יכול להיות הוא. בשום פנים ואופן לא! החברותא כבר מציג תרוע לקושייה שהקשו אמש. הוא הבטיח לעיין ולבדוק, אבל מאתמול בצהריים אותו יתוש טורדני מירכתי המוח לא נתן לו מנוח. "אתה איתי, ר' שאל?" ידידו תולה עיניים שואלות. הוא מנער ראשו מהזיכרונות, דוחק אותם לעמקי ליבו ומשתדל להיות עם הגמרא ועם ר' יעקב.

גל צחוק גאה בחדר האוכל. יוסף נקלביץ' היה במרכז, כתמיד, וכולם נשאו אליו עיניים מעריצות, בוטחות.

שאל הרים ראשו מצלחתו ותמה על מה המהומה הפעם. הברור העלה חרס; כולם היו נסערים וגועשים מדי מכדי להתייחס לשאל השקט, שאף פעם לא היה בעניינים.

"תגיד, זה נכון מה ששמעתי?" יוסף התקרב פתאום לשולחנו.

"מה שמעת?" אם אתה ניגש אליי, כנראה יש סיבה טובה לכך.

"אל תיתמם, שאל, כל הישיבה מדברת ואתה לא יודע? אולי יום אחד תפסיק להיות שקוע בעצמך, אה? אפילו במשפחה שלך אתה לא מתעניין?!"

המשפט האחרון נאמר בקולי קולות ובחדות, מותר את שאל מיותם ליד שולחנו, נתון למבטיהם הדוקרים של חבריו, פגוע עד עמקי נשמתו, מבוכלבל, ואינו מבין גם הפעם, על מה המהומה.

בערב, חזר הביתה מושפל וחפוי ראש. בתחילה ניסו הוריו להסתיר ממנו את החדשות המסעירות, כי ידעו שההשלכות לגביו כפולות.

במשך שנים רבות תמך סבו, שניהל מפעל טקסטיל בינלאומי והיה מחזיק תורה גדול, בישיבה. כל העול

"קבענו למחר בעשר ברחבת העירייה, כבוד הרב?" שואל-קובע עורך הדין רובינסון, קולו נשפך למטבח ששבע שיחות מעין אלו.

"כן", הוא עונה, אגב הנהון נמרץ מאשתו. היא מעבירה עיניים על הקירות המעוטרים שהפכו במשך הזמן למשטחי ציור מאולתרים לילדיהם, נותנת מבטה על משטחי השיש הצרים שמכילים הרבה יותר ממידתם, חולמת בעיניה על עתיד מרווח ומאוורר יותר. ברוחה היא כבר רואה את הילדים צוהלים ומקפצים בחדרים בקריאות התפעלות...

"מחר", יוסף מניח את הטלפון בכיסו. "כשהכול יסתדר בעזרת ד', והדירה החדשה תירשם בטאבו כנכס שלנו, יעבור כרוז ויכריז מתחילת העיר ועד סופה את חדשות משפחת 'נקלביץ'..." שניהם צוחקים. הפעם החלום נראה קרוב יותר מתמיד.

"למעלה, עוד קומה אחת ודי", נשמע קול, אחריו נשמעת חבטה אדירה ולאחריה עוד אחת ועוד אחת. הוא מפלס מעבר בינות לארגזים, מציין לעצמו שלא ראה עדיין את פני הדיירים החדשים.

"אבא", נתי בן הארבע רץ אליו מפתח הבית. "יש לנו שכנים חדשים בקומה, ומהיום יהיה לי חבר חדש לשחק איתו בחצר ולהזמין הביתה, ראיתי את הילד שלהם, הוא בגיל שלי."

הם נכנסים הביתה והוא מבטיח לנתי לברר את הענין.

"קוראים להם 'נקלביץ'?", מעדכן דודי שהגיע להפסקת צהריים קצרה, "יש להם בן בכיתה המקבילה שלי."

"נקלביץ'?" השם הזה מוכר לו משום מה, מיד ייזכר. והוא נזכר, שעה שנכנס לשערי הכולל. לא. זה לא

בזדון".

הם דורשים לדעת איך נודע לו הדבר.
 "סבא הורה לעורך הדין שלו לשמור את הדבר בסוד כל חייו. רק בימים האחרונים זה התגלה". הם נרעשים.
 אבל אחד מהם, שאול שמו, נרעש במיוחד.
 כעת הוא רואה באור חדש את הצוואה, שכבר עברה מיד ליד ונקראה עשרות פעמים.
 "לכל אחד ואחד מיוצאי חלציי... גם כשהלב טעון ומלא בטינה, בכעס, בעלבון, אף אם בצדק, אנא מכם, תמחלו איש לזולתו, תעבירו על מידותיכם בכל מצב ובכל עת... ויהא זה לזכותי ולעילוי נשמותי".
 בקשתו של סבא תובעת ומתחננת מחד גיסא, ומאידך גיסא ניצבים במלוא העוצמה הכאב השורף, הפגיעה הצולפת, הכבוד העצמי שנרמס. איך יתאמן וימחל?

וככלות השבעה, כשבני המשפחה מתחילים להתרחק מהקבר הטרי, ניגש שאול, מניח אבן ראשונה, ובמילים אילמות מבטיח שעילוי נשמה אחד כבר יש.

מתרפקים על זיכרונות מבית סבא. החגים, השבתות, הלימוד המשותף עם כל נכד, ההערכה שרכש להם, הסיורים בביתו. מתגעגעים. הלב נצבט על הדור הרביעי שלא טעם מספיק.

"שמעתי שפשיטת הרגל של סבא בזמנו הייתה פגיעה מכוונת", מעלה את הנושא הטעון אחד הנוכחים. "לא ייתכן. סבא מעולם לא הזיק לאיש", האחרים מוחים על כבודו של סבם המנוח. "למה לחשוב שרצו להזיק לו?"

"ואני יודע שזה נכון", מספר בן הדור הרישית. "עם סבא עבד רואה חשבון ישר שהכיר את כל סודות ורזי המפעל. הוא דחק בסבא להשקיע מניות בחברה מסוימת, עד שיום אחד הדאגה שלו התגלתה כערמומיות מוסווית. סבא שסמך עליו בעיניים עצומות חתם על מסמכים שלמרכה הצער זויפו למטרה זו. הוא גרם לסבא להבין שהעסקה משתלמת, וכשסבא גילה את התרמית כבר היה מאוחר מדי... ואת ההמשך כולנו יודעים. מהכסף שנותר שילם סבא פיצויים לכל העובדים ואף לנוכל ההוא, בידיעה גמורה שהנוק נעשה

קצת שונה כזה, לא? אני חושב ששמו הפרטי שאול. גבוה, ממושקף..."

איך יחלוק איתו קיר משותף? הוא לא ייתן לנתי לשחק עם בנו, חמוד ככל שיהיה.

חיי שכנות תקינים לא יוכלו להתנהל כאן. לרגע מתחשק לו לבוא לינקלביץ, להודיע לו שמאחורי הממושקף הגבוה יש נפש. אך במקום זאת רגליו נשארות נטועות על מקומן.

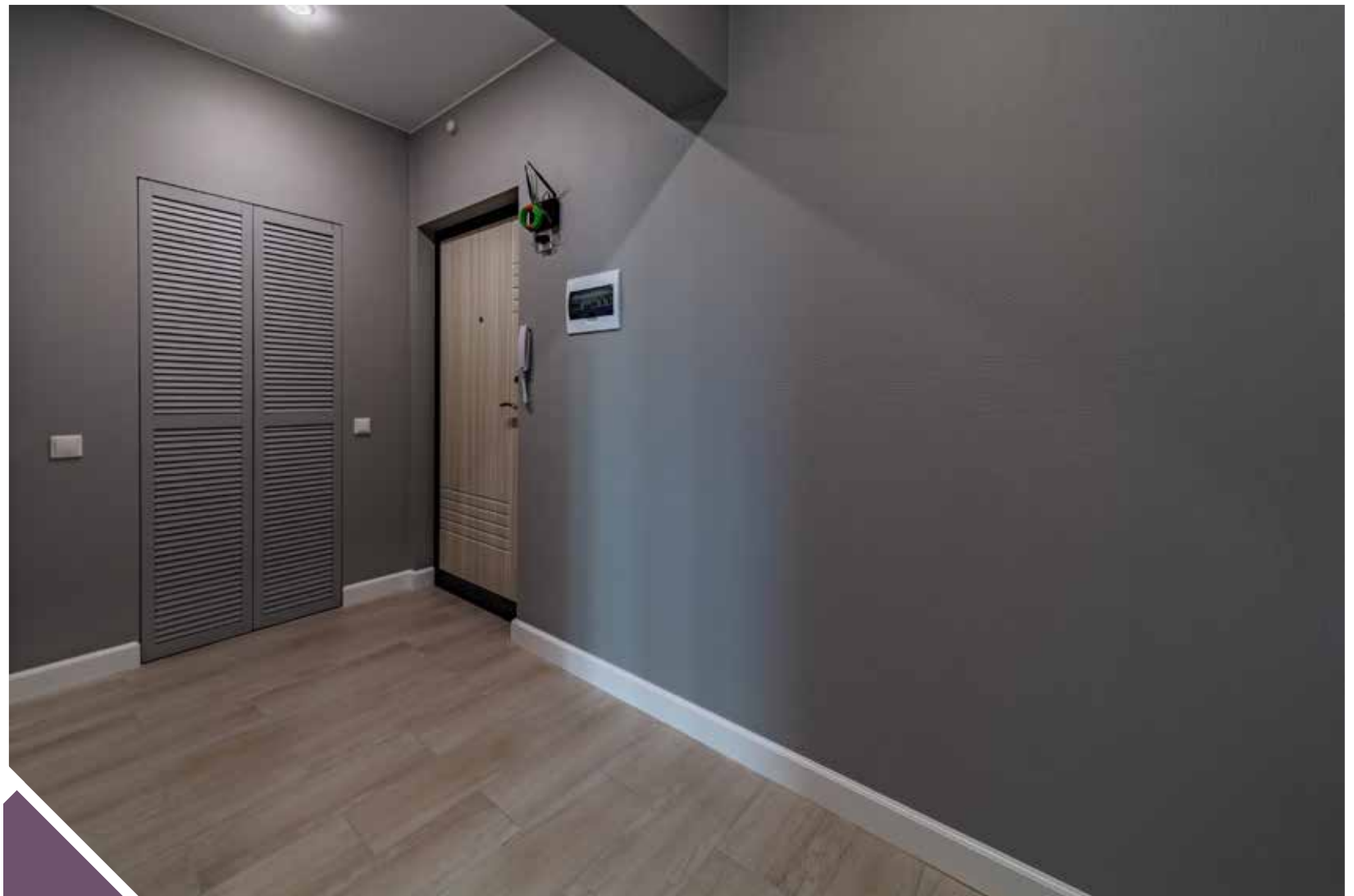
לפתע רוטט הטלפון בכיסו. הקול של אחיו מבעד לאפרכסת חנוק מעט, מנסה למשש את מצב רוחו, למצוא דרך להנחית את הבשורה המרה, הפתאומית.

סבא גרוסנס. שנים של אחזקת תורה ועשיית חסד בכל כוחו באו הבוקר אל קיצן.

ימי השבעה. הבית הומה בני משפחה, שבימים רגילים כמעט ואינם פוגשים זה את זה.

הם יושבים לצד הוריהם, חבורת בני דודים בוגרת,

בפרקים הקודמים: האורחים במלון עוזבים בגלל התנאים הירודים של המקום. אחרי עזיבתם, בנימין קרוגר ניגש לחנות ומשלים את קניית הציוד. בעל החנות מתעניין ושומע שהוא מפעיל מלון. אחר כך הוא מנסה שוב ליצור קשר עם בעל הבית, ושוב קשה לשוחח. בלילה הוא מחליט לעזוב, אך לסמטה מגיע בחור בודד שמחפש מקום לישון, ואחיו דולק אחריה. הוא מכניס את הבחור שדופק על דלתו שוב ושוב, ומבין שהוא זקוק לתשומת לב.

●●●

אביו של משה השכן כבר סיים להשקות את הערוגות ולהפנות את עלי הכותרת לכיוון השמש, והאורח שלי - יותר נכון לומר שאני מקלט הלילה שלו - עוד לא התעורר. בדקתי שוב שהדלת שלו סגורה היטב, וגם סבבתי סביב הבית לוודא שהתריס מוגף. זה אני, שמתעורר תמיד עם אור ראשון ולא משנה אם ישנתי היטב או לא, כאילו מי יודע איזו הפתעה מצפה לי היום. כשחזרתי מהתפילה בזכרון משה, עם שקית מוצרי חלב, עברתי שוב ליד החלון. התריס היה עדיין מוגף. הקפתי את הבית ומצאתי ליד המפתח בחור רזה, גבוה וקירח, יושב מקופל עם הברכיים תחת הסנטר. כשתקעתי את המפתח בחור המנעול, הוא קם. "זה שלך המקום?"

"כן", אמרתי לו. אין תשובה טובה אחרת לזה.

"הייתי פה בלילה עם אח שלי".

"באת לקחת אותו?" פתחתי את הדלת והכנסתי את מוצרי החלב פנימה, קודם כל לצל.

"באתי לבדוק ת'מקום". הוא נכנס אחריי.

עוד לא הספקתי להכניס את שקיות החלב לקנקנים והוא כבר חזר מהסיוור.

"איפה אחי?"

"ישן".

"הוא לא. חיפשתי בכל החדרים".

פינת שקית החלב שניסיתי לחתוך סירבה לי. יש דיוטות עוד יותר תחתונות, בנימין קרוגר, ותכין את עצמי: יש אורחים לא מרצים שמודיעים לך על עזיבה, ויש כאלה שפשוט גולשים החוצה באישון לילה. ואתה עוד טרחת לבדוק שהתריס מוגף, ממש בלעת את הפתיון; הוא השאיר את התריס סגור בכונה ויצא דרך הדלת, כמו אסיר שמשאיר בובה מתחת לשמיכה כדי להטעות את הסוהר.

"חיפשתי גם בחדר הסגור?" שאלתי.

"אתה נתת לו לסגור את הדלת?"

"בודאי, הוא אורח. נתתי לו מפתח".

"ולא ניגשת לראות מה קורה איתו?"

"אני מנהל המקום, ידידי. אני לא שמרטף". הוא זה שניגש מדי פעם לראות מה קורה אתי, אבל זכותו שאשמור את זה בינינו.

ניגשתי לדלת הסגורה, כשאני חצוי בין הדחף לוודא שהוא כאן לבין ההכרח הטבעי לשמור על פרטיותו בתור אורח, גם אם אחיו עומד על עורפי ממש.

"השארתי אותו כאן בשתים עשרה, אחת". הבחור הציץ בשעון. "הוא היה צריך לקום כבר. הוא לא ישן הרבה, הוא גם לא ישן טוב. אם הוא שמע אותי, הוא כבר היה צריך להתעורר".

הסתכלתי גם אני בשעון. אני צריך שעון הגון יותר. "אם אני לא טועה, הוא נרדם בין שלוש לארבע לפנות בוקר".

"למה? מה הוא עשה עד אז?"

לא הייתי אמור למסור דין וחשבון למישהו שמידת האפורופסות שלו לא ברורה לי. גם לא טיב הקשר, עד כמה שהספקתי לראות אמש.

"בדקת את המקום?" שאלתי.

"כן", הוא אמר. "האמת, לא משהו. העיקר שהוא מצא איפה לשים את הראש ללילה. אבל המקום שלו זה בבית".

הוא עקף אותי, לא בתנועה הכי דיפלומטית שיש, והושיט אגרוף לדלת. לא ידעתי אם כדי לדפוק עליה או להלוט.

"שניה", אמרתי. "אם הוא ישן, תן לו לישון".

"ואם הוא לקח את הרגליים וברח לפני שאתה התעוררת בכלל? זה תחת האחריות שלך, אתה אחראי על המקום, אתה אחראי עליו. לך תדע איפה הוא עכשיו".

לחצתי על הידית בזהירות. הדלת היתה נעולה.

"הוא ישן", אמרתי בבטחון.

"תגיד לי", הוא עקף אותי שוב והתכופף להציץ דרך החור, "נולדת אתמול? נתת לו מפתח! אתה לא יודע שאפשר לנעול דלת גם מבחוץ? ואתה המנהל פה?"

●●●

הילד המסכן היה בפנים, ישן שנת ישרים אחרי די הרבה זמן שלא ישן טוב, כמו ששיערת. האח הפטרוני עזב בלי שנפלה אף שיערה מראשו של אף אחד, בחסדי שמים, אבל במשך כל שעות הצהריים, כשהבחור הלך בלי לומר לאן, אספתי את עשתונותי אחד-אחד מהרצפה.

אולי אני 'שכל בוויטרינה' כמו שאומר פרידריצ'ר, שכל שלא עושים בו שימוש מועיל, אבל אני מבין שאם בחור אחד שכזה הגיע לכאן וראה כי טוב, זה ענין של זמן עד שיבואו אחריי אחרים דומים לו. יש מספיק נשמות שזקוקות בדיוק לזה: מקום לשים בו את הראש, לשתות בו קפה בבוקר, להרגיש בו בנוח בלי יותר מדי שאלות

מסביב. לא אכפת להן מוילונות בצורת קורי עכביש, ולפעמים המקומות שמהם הן מגיעות לא נראים טוב בהרבה.

לפנות ערב, כשתליתי מגבות לייבוש על הגג - מין פתרון ביניים לייסורי המצפון על חשבון החשמל שאני צובר כאן - הוא חזר. הגיח מאחורי המגבות עם כוס תה ביד אחת וארנק ביד השנייה.

"הבהלת אותי", אמרתי לו.

"אה, סליחה שלא דפקתי. חשבתי שזה בסדר. הייתי צריך לדפוק?"

"כדאי".

"אני רוצה לשלם לך".

"אתה רוצה לשלם על אתמול?"

"על אתמול ועל היום ומחר, בינתיים".

לא אמרתי בלילה שנדון על זה בבוקר?

"כמה זה?" הוא שאל ופתח את הארנק.

גם בשביל ההורים של אותן נשמות זקוקות, מקום כזה הוא פתרון לא רע. הוא קרוב כמעט לכל מקום ואפשר לשמור על קשר עין, ומצד שני לא מקום מוכרז וסטיגמטי. הם יהיו מוכנים לשלם ברצון. ואז, המקום הזה לא רק יאבד את שמו הטוב; הוא יקנה לעצמו שם אחר לחלוטין. אין לי זכות לשנות מהות של מקום שהוא לא באמת שלי.

"הייתי מעדיף לדעת לכמה זמן אתה נשאר", אמרתי לו. "זה משפיע על המחיר".

"אני לא אשאר פה לנצח, אם מזה אתה דואג".

"אני לא דואג".

●●●

לפנות ערב יצאתי, וביקשתי ממנו שינעל את הדלת מבפנים.

"לאן אתה הולך? אתה משאיר אותי לבד כאן?"

"לא תוכל לשמור על המקום לשעה-שעתיים?"

"בטח".

הלכתי, וייסורי המצפון הלכו אתי. איזה מין מנהל מלון אני, אם אני משאיר את המקום לפיקוחו של אורח שהגיע אתמול, שכל מה שאני יודע עליו זה שאחיו מפקפק בו? מצד שני, נכון להרגע אני מנהל דירת חוסים, והשכל הבלתי-שימושי שלי טוען שהאורח הזה זקוק לדחיפה קלה של בטחון עצמי.

החנות היתה ריקה, וגם המוכר עצמו לא נראה בפנים. דחפתי את דלת הזכוכית, ונעמדתי ליד דלפק, גם הוא מזכוכית, ומתחתיו מדף שבו מגולגלות עניבות בצבעים שלא ידעתי שיש בהם עניבות.

"כן?"

פינת חיי אדם

סיפור בהמשכים
נ' צוובנר

פרק י"ז

המוכר הציץ בי מהחדר הפנימי, בודק כמה מזמנו אני שווה.

"אתה יכול לעזור לי בבקשה?"

"אתה מחפש עניבה?"

לא, אני מחפש כוסות קריסטל גבוהות כדי להעמיד אותן בויטרינה שלי, בחנות עניבות.

"כן, אם אפשר."

הוא התקדם קצת, אבל השאיר את דלת המחסן מאחוריו פתוחה.

"איזה עניבה אתה צריך? לאירוע?"
"לא."

"אה, לא לאירוע?"

רשום לי על המצח שאני עונב עניבות רק אם יש סיבה שמכריחה אותי?

"עניבה ליומיום?"

"אפשר לומר."

התברר שהעניבות מתחת לדלפק הזכוכית נשלפות החוצה. הוא ליקט כמה מהן והניח זו בצד זו.

"זה הסגנון?"

"אה... לא בדיוק."

הוא שלף עוד כמה. "אלה יותר אלגנטיות, אם זה מה שאתה מחפש. יותר ייצוגיות. מה העיסוק שלך?"

"אני מנהל מלון."

הטון השתנה בן רגע. פתאום אפשר היה להתעלם ממה שרשום לי על המצח ולהיות ענייני. "מנהל מלון."

איזה מלון?"

"מלון אבן חן", המצאתי בו במקום. לא אבן יהושע, כי מי שמכיר את האזור מבין תיכף ומיד איזה מין מלון עלול להיות בסמטה הקטנה, אבל משהו קרוב. קצת מעמיד פנים, אבל לא יותר מדי, כמו שאני עצמי לאחרונה. "זה לא רחוק מכאן."

"נהדר", אמר המוכר, ותיכף היו על הדלפק עניבות מארון אחר בכלל. "נכנסים אליי הרבה פעמים תיירים שצריכים עניבה לאירוע. אני אמליץ להם, זה בטח מקום טוב לישון בו."

יצאתי עם השקית הקטנה ביד ועם תחושה - לא שכיחה אצלי - שעשיתי את הדבר הנכון. אמנם זה עלה לי בכמה עניבות, שאולי יבואו לשימוש יום אחד, כשאזיה באמת מנהל מלון, אבל הגדלתי את הסיכוי שאורחים אמיתיים - כאלה שקונים עניבות ולא רק סוודרים עם כובע - יגיעו אלי. עשיתי מהלך שיווקי. השכל שלי כנראה לא לגמרי בויטרינה; הוא במגירה שנשלפת מתחת לזכוכית.

דביר רהיטים

רהיטי נגר איכותיים במחירים הכי זולים

תבדקו אותנו!

חדרי שינה

חדרי ילדים

ספות

ספריות לסלון

מיטת קומותיים נפתחת ל-4

₪ 4,000

ספות סלון 2+3 דמוי עור + שולחן מתנה

₪ 2,000

ספריה 3.2 מטר 8 מטר כולל ויטרינה מפוארת

₪ 6,500

בלבד (במקום 12,000 בחניות)

עבודה איכותית על ידי נגר מקצועי

לפגישת ייעוץ חינם אצלכם בבית חייגו: 079-567-1292 או *4523 שלוחה 50